

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z Nr

13037

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. GRZEGORZA WIELKIEGO

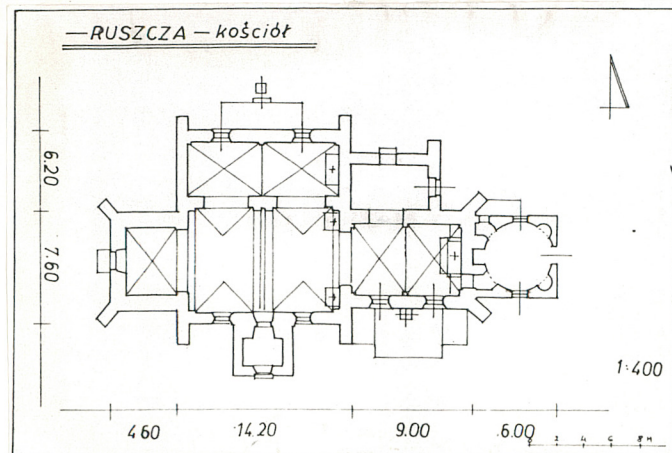
2. Czas powstania

XV w.
przeb. XVII w.

3. Miejscowość

RUSZCZA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres Kraków - Ruszcza
ul. Jezioro 40.

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo małopolskie

gmina Kraków - Nowa Huta

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna

przed 1 VI 1975

województwo krakowskie

powiat Kraków

8. Właściciel i jego adres

Parafia
Rzymsko - Katolicka
w Ruszcy

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr 75 data 9.05.1974

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

Najstarsza wzmianka o parafii w Ruszczy pochodzi z dokumentu z 1299 roku, w którym wymieniany jest "Lampinus recto ecclesiae de Ruszcza". W roku 1403, stolnik krakowski Wierzbęta z Branic i Piotr proboszcz, uposażyli kościół w Ruszczy i trzy wikarie, co potwierdził dokumentem biskup krakowski Piotr Wysz.

W 1417 roku, z fundacji Wierzbęty wzniesiony został obecny kościół p.w. św. Grzegorza, erygowany w tymże roku jako kolegiata przez biskupa krak., Wojciecha Jastrzębca. Przy kościele tym Wierzbęta wraz z żoną Dorotą uposażył także kolegium mansjonarskie, potwierdzone następnie dokumentem przez króla Kazimierza Jagiellończyka w 1489 roku.

Świątynia powstała w tym czasie była budowlą jednonawową z prostokątnym, dwuprzęsłowym prezbiterium i kwadratową, trzykondygnacyjną wieżą od zachodu. Po stronie północnej prezbiterium znajdowała się niewielka, prostokątna zakrystia. Prezbiterium nakrywały sklepienia krzyżowo-żebrowe, zaś korpus nakryty był stropem drewnianym.

W latach 1517-1521 ponownie zostaje zatwierdzona erekcja kościoła oraz odnowiona erekcja mansjonarii i rektoratu szkoły przez biskupa krakowskiego Jana Konarskiego. Zapewne też z końcem XV lub pocz. XVII wieku nastąpiła rozbudowa kościoła poprzez dobudowanie od strony północnej kaplicy do korpusu i nakrycie jej dwoma przęsłami sklepień. W tym samym czasie wzniesiono także kruchtę od południa. W wieku XVII wnętrze korpusu nawowego nakryte zostało sklepieniami kolebkowo-lunetowymi wspartymi na gurtach. Przekształcono wówczas gotyckie otwory okienne, a także wprowadzono sklepienia kolebkowe na piętrze wieży i nad kruchtą.

c.d. wkł. 1.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje).

Sytuacja. Kościół parafialny p.w. św. Grzegorza usytuowany jest w środkowej części osiedla, na niewielkim wzniesieniu ujętym od trzech stron lokalnymi drogami dojazdowymi. Kościół otoczony jest metalowym ogrodzeniem z bramą główną i szerokimi schodami od strony zachodniej. Po stronie północno-wschodniej kościoła znajduje się dawny teren dworski z murowanym dworem z XIX wieku i pozostałością dawnego parku. W niewielkiej odległości w kierunku północno-zachodnim od kościoła znajduje się plebania z zabudowaniami gospodarczymi.

Kościół gotycki z elementami romańskimi, przebudowany w XVII - XIX stuleciu. Murowany z cegły, z użyciem kamienia, oszkarpowany. Jednonawowy, z wąszym prezbiterium zamkniętym ścianą prostą. Po stronie wschodniej prezbiterium znajduje się zakrystia na rzucie kwadratu, ze ścianami tynkowanymi i nakrytymi kopułą z latarnią. Po stronie północnej przylega dawna zakrystia, otwarta do prezbiterium arkadą. Przy korpusie od strony północnej znajduje się dawna kaplica, obecnie o charakterze nawy bocznej. Od strony południowej do korpusu przylega murowana kruchta, a od zachodu masywna wieża wzniesiona na rzucie kwadratu, nakryta daszkiem namiotowym. Korpus i prezbiterium nakrywają sklepienia krzyżowo-żebrowe i kolebkowo-lunetowe. Dachy siodłowe, strome, kryte dachówką. Wyposażenie wnętrza barokowe z XVII wieku.

Materiał, konstrukcja, technika.

Fundamenty wykonane w postaci ław z kamienia łamanego i cegły na zaprawie wapienno-piaskowej. Mury masywne, grube, wzniesione z cegły, z wiązaniami gotyckimi. Od strony południowej i północnej korpus ujęty masywnymi szkarpami. Naroża wieży od zachodu ujęte szkarpami ceglano-kamiennymi. Ściany wewnątrz kościoła tynkowane, pokryte polichromią ornamentalną neobarokową z XX wieku, odnawianą ostatnio w 1989 r. Na ścianach prezbiterium pozostałości dekoracji malarskiej późnorenesansowej z XVI wieku.

Prezbiterium nakryte dwoma przęsłami sklepień krzyżowo-żebrowych o gładkich zwornikach i profilowanych wspornikach. Na ścianie północnej prezbiterium płyta nagrobna Wierzbęty z Branic, kamienna z rytym przedstawieniem rycerza, z 1425 roku. Zakrystia po wschodniej stronie prezbiterium kwadratowa, wewnątrz o kształcie rotundy z półkoliście sklepieniami wewnątrz, nakryta kopułą z latarnią. Zakrystia dwana po stronie północnej prezbiterium otwarta półkolistą arkadą, sklepiona kolebkowo. Na jej ścianach epitafia nagrobne łempickich z Krzyżtoporowic i Mycielskich z Łuczanowic. Nawa główna nakryta dwoma przęsłami sklepień kolebkowo-lunetowych, ze ścianami rozczłonkowanymi pilastrami. Otwór tarczy o półkolistym wykończeniu. Dawna kaplica, a obecnie nawa boczna, otwarta ku nawie głównej dwiema ostrołukowymi arkadami, sklepiona dwoma przęsłami sklepień krzyżowo-żebrowych ze zwornikami. Wieża w przyziemiu sklepiona krzyżowo i otwarta ku nawie półkolistą arkadą. Chór muzyczny masywny, występujący ku nawie, otwarty w kondygnacji górnej półkolistą arkadą. Kruchta od południa sklepiona kolebkowo.

Posadzki kościoła wykonane z płyt marmurowych. Dolne partie ścian w nawie ujęte boazeriami, w prezbiterium okładziną kamienią.

Otwory okienne przekształcone, o wykończeniu półkolistym górą, ujęte tynkowanymi obramieniami. W wieży otwory okienne prostokątne, w obramieniach kamiennych. Okna nawy metalowe, przeszklone witrażami figuralnymi z pocz. XX wieku. Nawa zakrystia o ścianach tynkowanych, z narożami ujętymi dekoracją kostkową. Okna okrągłe, ujęte ozdobnymi kratami.

c.d. wkł. 1.

14. Kubaturaok. 2400 m³**15. Powierzchnia użytkowa**

zabudowy

ok. 300 m²**16. Przeznaczenie pierwotne**

kościół parafialny

17. Użytkowanie obecne

kościół parafialny

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

Zob. pkt 12.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Budowla w dobrym stanie technicznym, po przeprowadzeniu prac remontowych.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Otoczyć opieką konserwatorską.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

1. Archiwum WKZ Kraków:
 - a) projekt podwyższenia wieży 1:100, 1908 r. (sygn. 529/77)
 - b) Makarewicz M., Sprawozdanie z prac konserwatorskich przeprowadzonych w kościele parafialnym w Ruszczy w 1952 roku (sygn. 3885/78)
 - c) Włodarek A., Dokumentacja naukowo-historyczna kościoła parafialnego w Ruszczy. Kraków 2000. (sygn. 30498/00)
2. Archiwum parafialne w Ruszczy - opisy kościoła, parafii i probostwa z 1777, 1781, 1791 r., wizytacje z XVIII- i XIX wieku.

22. Bibliografia

1. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. T.1, woj. krak., z.6, pow. krakowski, oprac. J. Lepiarczyk. Warszawa 1951.
2. Tomkowicz S., Powiat krakowski. "Teka Głona Konserwatorów Galicji Zachodniej", II, 1906.
3. Łepkowski J., Przegląd zabytków z okolic Krakowa. Kraków 1863.
4. Świechowski Z., Budownictwo romańskie w Polsce. Katalog zabytków. Warszawa-Kraków 1963.
5. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego..., T.X, Warszawa 1889.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekstmgr Marek H. Grabski.....grudzień 2000 r.
imie, nazwisko, data, podpis
plany, rysunkij.w.grudzień 2000 r.
imie, nazwisko, data, podpis
zdjęcia fotogr.j.w.grudzień 2000 r.
imie, nazwisko, data, podpis
miejsce przechowywania negatywówarch. autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

1. Miejscowość KRAKÓW - RUSZCZA	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Kościół parafialny p.w. Św. Grzegorza	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) C.d. tekstu + ilustracje dodatkowe.
------------------------------------	--	---

c.d. pkt 12.

W wieku XVIII nastąpiły kolejne prace przy świątyni, związane z wymianą pokrycia dachowego (1776), posadzki (1777), budową drewnianej kruchty od zachodu (1791). Z początkiem XIX stulecia prace remontowe przy kościele prowadzili kolejni proboszczowie: ks. Kajetan Kulpiński (nowy gont w 1802), ks. Antoni Bystrzanowski (wymiana okien w 1803-05r.). W latach 1823-35 naprawiano fundamenty i splantowano z nakazu władz cmentarz parafialny przy kościele. W latach 1841-73 wzmocniono mury przyporami, wymieniono pokrycie dachowe i odnowiono wnętrze.

W 1908 roku rozebrano drewnianą izbicę wieży i zastąpiono ją murowaną kondygnacją z cegły i daszkiem namiotowym. zapewne w związku z tymi pracami przemurowano zachodni szczyt nawy i dach pokryto dachówką. W latach 1920-24, przy wschodniej ścianie prezbiterium, w miejscu dawnego Ogrojca, a następnie kaplicy grobowej kolarów kościoła i właścicieli Ruszczy, Badenich, wybudowana została nowa zakrystia wg proj. Adolfa Szyszko-Bohusza, nawiązująca kształtem do kaplic kopułowych. W tym samym czasie wnętrze dawnej zakrystii otwarto arkadą ku prezbiterium oraz wzniesiono betonowy chór muzyczny. Ściany kościoła pokryto nowymi tynkami i ozdobione zostały polichromią wg projektu Anny Szyszko-Bohusz w 1928 roku. Kościół odnawiany był następnie w latach 1948 (dachy), 1951-52 (posadzki, ołtarze, organy). W latach 1952-53 polichromię wnętrza wykonał Józef E. Dutkiewicz i Maciej Makarewicz, odkrywając przy tym fragmenty polichromii późnorenesansowej w prezbiterium. W latach 1961-62 przeprowadzono remont dachu i hełmu wieży, pokrywając je blachą, zaś w latach 1984-98 przeprowadzone zostały prace przy odnowieniu wnętrza i wyposażenia (polichromię kons. w 1989 J. Furdyna) oraz przy otoczeniu kościoła.

Wkładkę założył: mgr Marek H. Grabski XII 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: arch. autora

c.d. pkt 13.

Otworki wejściowe prostokątne, w obramieniach kamiennych, z drzwiami deskowo-spagowymi, okutymi, oraz drzwi deskowo płycinowe.

Dachy kościoła siodłowe, strome, o wieżbie drewnianej, krytej blachą. Hełm wieży namiotowy, kryty blachą. Wieżyczka na sygnaturkę kwadratowa, nakryta daszkiem namiotowym. Szczyt wschodni korpusu grzebieniasty.

Wyposażenie wnętrza.

Ołtarz główny - barokowy, z I poł. XVII wieku. Retabulum architektoniczne, jednokondygnacyjne, trzyosiowe, flankowane kolumnienkami. W polu środkowym obraz Św. Grzegorza z XVIII w. W ośiach bocznych rzeźby św. św. Wojciecha i Stanisława Bpa.

Ołtarze boczne w nawie głównej - barokowe, z I połowy XVIII wieku. Retabula architektoniczne, jednoosiowe, flankowane kolumnienkami. Lewy - z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem w pozłacanych sukienkach i kratką. Prawy - z nowym obrazem św. Józefa z Dzieciątkiem.

Ołtarz w nawie bocznej - późnobarokowy z k. XVIII wieku. Retabulum architektoniczne, jednoosiowe, flankowane kolumnienkami. W nim krucyfiks barokowy z XVII wieku.

Chrzcielnica marmurowa, barokowa, z 3 ćw. XVII wieku, przypisywana Zielaskiemu.

Ławki późnobarokowe z XVIII wieku.

Tabernakulum w kształcie kantorka, hebanowe z alabastrowymi kolumnienkami i sześcioma płytkami mozaikowymi przedstawiającymi pejzaże, barokowe z ok. 1700 r.

Ponadto w kościele zachowane:

Dwa okna ostrołukowe (stara zakrystia) gotyckie.

Epitafium Krzyżtoporskich, marmurowe z 1599 r.

Epitafium Jerzego Teleszewskiego (zm. 1618), marmurowe z malowanym portretem zmarłego, późnorenesansowe.

Tablica marmurowa na pamiątkę założenia Bractwa Różańcowego 1688, z fryzem z panopliów i tarczą z herbami, odnoszącymi się do założyciela Stanisława Kalinowskiego.

Dwa lichtarze renesansowe z XVI w., Kociołek barokowy z XVII w. Ornaty haftowane z XVII i XVIII w. Dzwon z XVI w.

widok od płd-zach.

widok od południa

widok od płd-wsch.

widok od półn-wsch.

widok od wschodu (zakrystia)

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KRAKÓW - RUSZCZA	kościół parafialny p.w. Św. Grzegorza.	Ilustracje dodatkowe.

wieża

widok z nawy na prezbiterium

Wkładkę założył: mgr M.H. Grabski XII 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: arch. autora

widok na chór muzyczny

ołtarz główny

ołtarz boczny / lewy /

ołtarz boczny / prawy /

1. Miejscowość

KRAKÓW - RUSZCZA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie Kościół

parafialny p.w. Św. Grzegorza.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje dodatkowe.

ołtarz w nawie bocznej

płyta nagrobna Wierzbiety
z Branic, 1425 r.zwornik sklepienia
prezbiterium

Wkładkę założył: mgr Marek H. Grabski XII 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: arch. autora

dawna zakrystia z zachowanym
gotyckim oknem

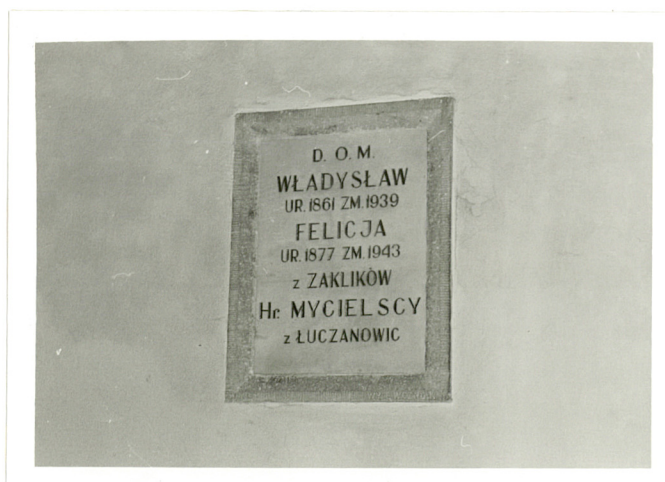
epitafia Badenich
i Teleszewskiego / 1618 r./

tablica upamiętniająca
założenie Bractwa
Różańcowego

epitafium Lempickich

epitafium Mycielskich

1. Miejscowość

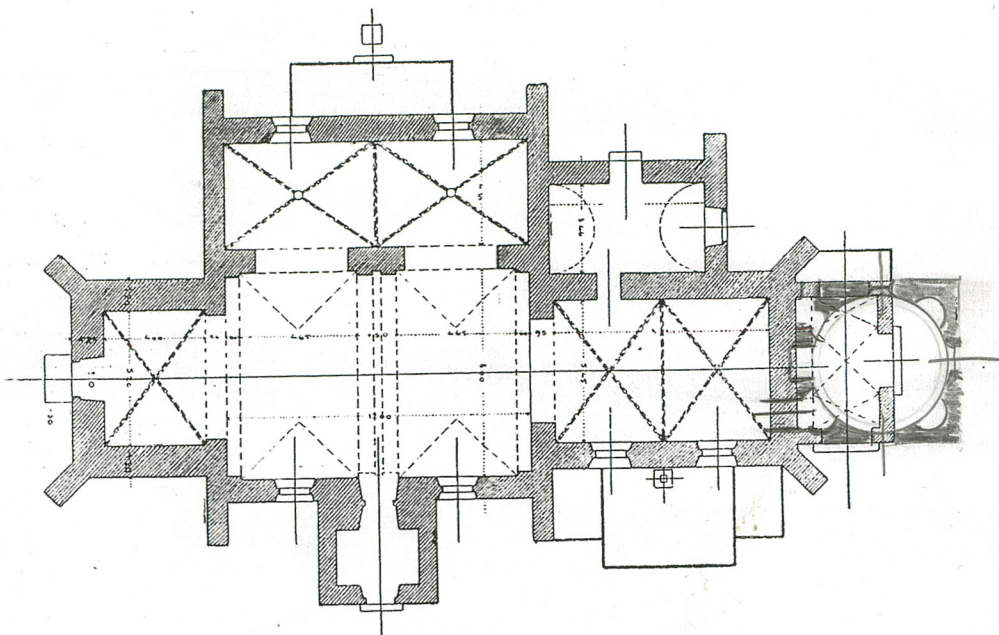
KRAKÓW - RUSZCZA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

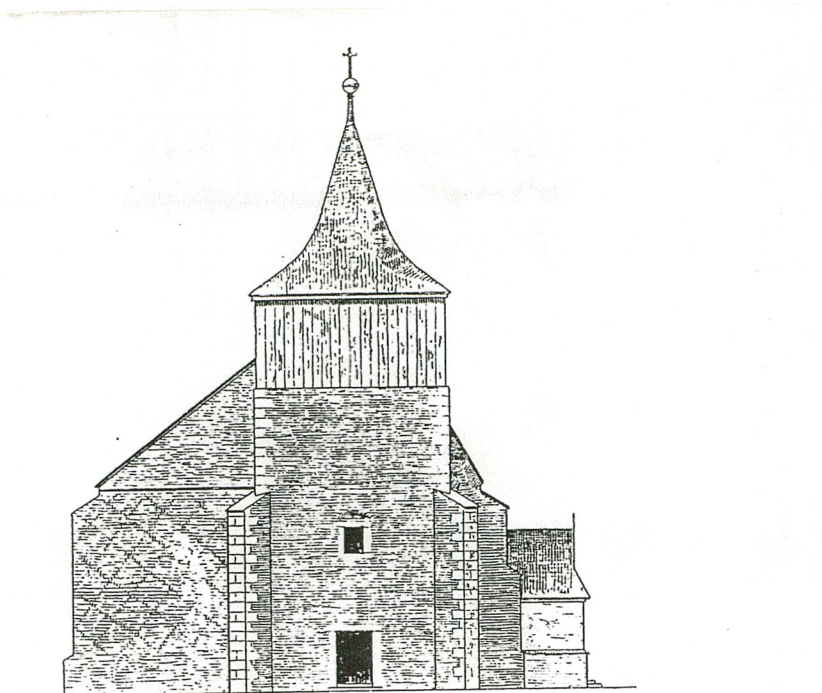
Kościół
parafialny p.w. Św. Grzegorza.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje dodatkowe.

VII. Ruszcza. Przekrój podłużny i rzut poziomy kościoła. Wg S. Tomkowicza, 1906

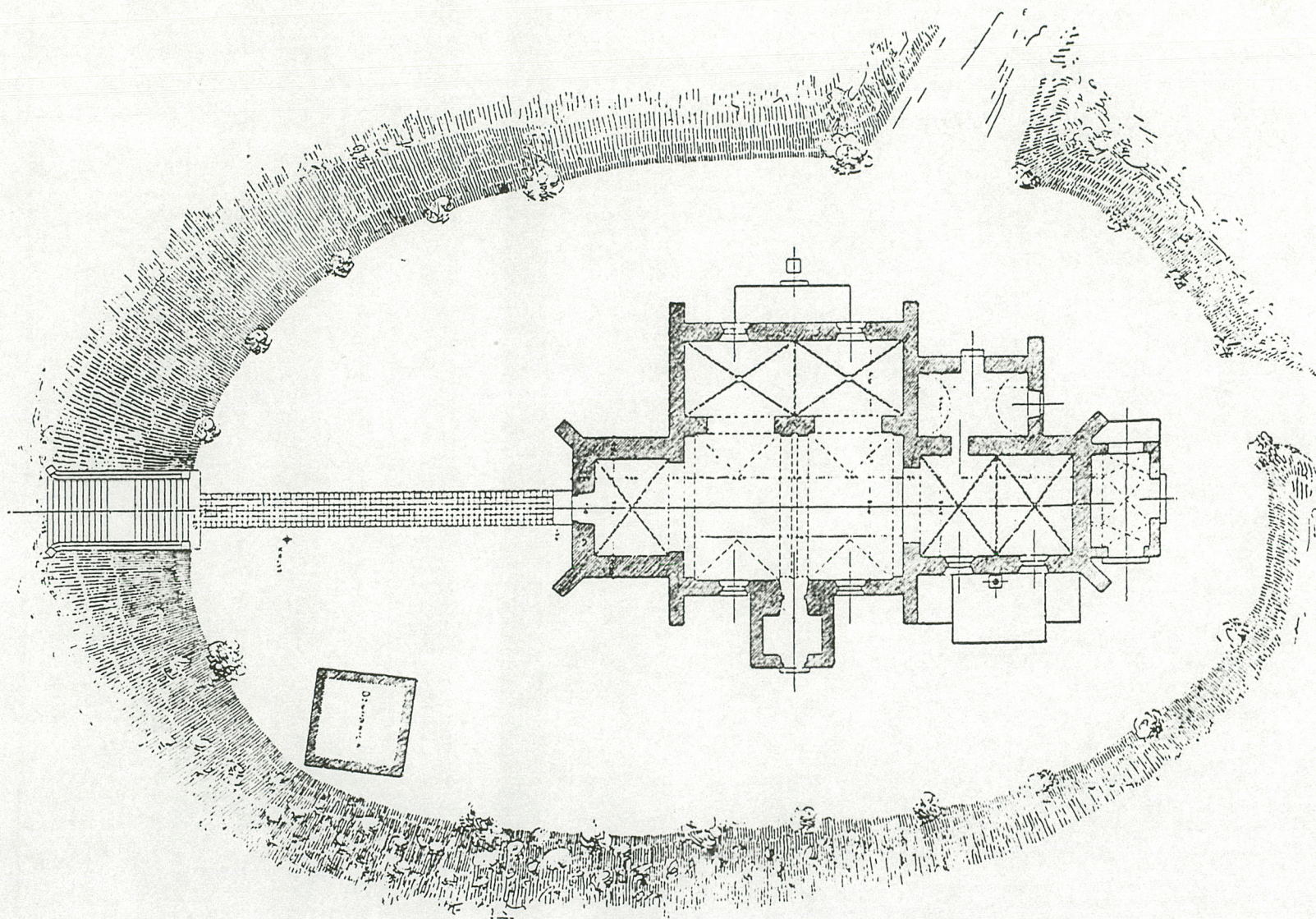
VIII. Ruszcza. Elewacja fasady kościoła. Wg S. Tomkowicza, 1906

Wkładkę założył: mgr M.H. Grabski XII 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

I. Widok kościoła w Ruszczy od południowego wschodu, połowa XIX w.

V. Ruszcza. Plan sytuacyjny kościoła. Wg S. Tomkowicza, 1906